

OPVOEDING EN ONDERWIS

de christelijke school in dezen tijd, slot.

Niet zonder reden hebben we zeer uitvoerig gehandeld over de vijfde conclusie, omdat we meenden daarin het scherpst den (onaanvaardbaren) achtergrond van heel den gedachten gang dezer uitspraken geteekend te zien. Wie spreekt over de taak der „Kerk“ ten aanzien van de school, en onder taak verstaat het handhaven der belijdenis en onder „Kerk“ „niet een bepaalde kerk, maar de Protestantisch-belijdende Kerk in haar algemeenheid“, heeft door de „onzichtbaarheid“ van deze „Kerk“ ook de materie der belijdenis „ongrijpbaar“ gemaakt. Hij kan hoogstens verwachten een „handhaving“ van de belijdenis, (en dus van den grondslag onzer christelijke scholen), op dezelfde wijze als in de Ned. Herv. Kerk geschiedt. Daarom gelooven we dat de strijd, dien velen meenen tot de overwinning gevoerd te hebben in de zesde conclusie, in feite reeds verloren was in de vijfde.

Steeds duidelijker blijkt n.l., dat met name het optreden van den Herv. Raad voor Kerk en School aanleiding is geweest voor het beleggen van de conferentie. In verband daarmee wordt door vele bezoekers de zesde conclusie als het glanspunt dezer bijeenkomst beschouwd. De formulering luidt als volgt:

„Het kan taak der kerkeraden zijn eigener beweging de schoolstichting ter hand te nemen, indien de kerkleden te kort schieten of er niet toe in staat zijn, dan wel andere bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven“.

Hoe belangrijk deze conclusie is te achten, wordt misschien het best geïllustreerd door het feit, dat de door ons reeds eerder genoemde heer Gilhuis bij het weergeven van zijn indrukken van „Birkhoven“ in de „Mededeelingen“ van Geref. Schoolverband (No. 22 pag. 2) alleen over dit vraagstuk spreekt en wel aldus:

„De grootste winst was voor ons besef te boeken bij het onderwerp „Kerk en School“. Waren wij als Gereformeerden wel eens van meening dat de Herv. Raad stond op het standpunt, dat een Chr. School van de Kerk behoorde uit te gaan, in conclusie zes heeft hij ook als zijn overtuiging neergelegd, dat de Chr. School van een Kerk(eraad) kan uitgaan“.

Dat hier een overwinning is behaald van niet geringe betekenis blijkt stellig o.a. daaruit, dat na het referaat van De Meeter „vooral van de zijde der Herv. Raad voor Kerk en School heftig critiek werd geleverd“ en de secretaris van dien Raad in de discussie verklaarde „door de behandeling van dit onderwerp pijnlijk getroffen“ te zijn. (Corresp.blad No. 44).

Toch schijnt ons deze overwinning duur betaald. Immers niet alleen de Herv. Raad, maar ook de andere deelnemers hebben in deze conclusie hun overtuiging geformuleerd. En in dit compromis — want zoo zullen we toch deze conclusie moeten zien — hebben zij derhalve ook voor hun rekening genomen de motiveering van een eventuele inschakeling der kerkeraden in de stichting der Chr. scholen: „indien de kerkleden te kort schieten“.

U ziet het, alweer rijst de vraag: hoe is het wezen van de kerk? Wat is de taak van den kerkeraad ten aanzien van kerkleden die in de vervulling van hun plichten als leden van de kerk te kort schieten? Moet dan de kerkeraad de taak die op de ouders rust overnemen? Opzettelijk noemen we onze bezwaren in den vorm van vragen, omdat we in de geschiedenis van ons christelijk onderwijs meermalen kerkeraden als stichters van scholen een lofw aardig initiatief zagen nemen.

„Aan de Afscheidenen te Amsterdam komt de eere toe reeds twee jaren vóór het noodlottig Besluit van '42 (het Kon. besluit, waarbij aan iederen geestelijke het recht werd verleend op gave te vragen van de in de scholen gebruikte boeken en zijn bezwaren hier tegen in te brengen, zoodat op de openbare scholen door de Roomsche geestelijkheid de laatste resten van protestantsch onderwijs konden worden uitgeroeid; onze vaders zagen dezelfde bezwaren echter al vóór dit Besluit. H. M.) en eveneens twee jaren voordat 't Nijmeegsche driemanschap de handen ineensloeg, de noodzakelijkheid gevoeld te hebben, om de Christelijke opvoeding van het kroost der gemeente in eigen scholen in veiligheid te stellen“. (Van Strijd en Zegen, pag. 61). Dat de geheel andere eischen door de Wet aan het recht tot het stichten van scholen gesteld hierbij een gewichtige factor waren, blijkt uit hetgeen onmiddellijk na de zoojuist geciteerde woorden volgt: „Het is te begrijpen, dat de Kerkeraad — ofschoon men die noodzakelijkheid inzag voor alle kinderen der gemeente — het raadzaam oordeelde, voor een diaconieschool verlof te vragen, wijl hiertegen bij de autoriteiten minder bezwaren bestonden, dan tegen scholen, die ook voor betalenden toegankelijk waren“.

Maar toch is het opmerkelijk, dat „bij verzoekschrift van 28 Maart '45 zich eenige broeders te 's-Hertogenbosch als „leden der Christelijke Afscheiden gemeente“ tot het Bestuur hunner stad

wendden, meldende, dat zij in het belang der opvoeding hunner kinderen wenschelijk achtten, een school op te richten, waarin hun kinderen Christelijk lager onderwijs overeenkomstig hun godsdienstige belijdenis konden genieten“. (Van S. en Z. pag. 68), terwijl kort te voren in Den Haag het volgende was geschied: Aan Mr Groen van Prinsterer, Dirk graaf van Hogen-dorp en Jhr Elout van Soeterwoude was het niet gelukt autorisatie te verkrijgen voor een inrichting, „waarin de lezing van Gods Woord, de onvervalschte voordracht van hetgeen in Nederland geschied is, de geheele gang en geest van het onderwijs ten waarborg tegen bijgeloof en ongeloof mochten zijn“.

De Kerkeraad der Ned. Herv. gemeente ter plaatse had juist in dienzelfden tijd besloten een diaconieschool op te richten van gelijke strekking.

Hiertoe werd merkwaardiger wijze, zij het tegen den wil der meerderheid in de Plaatselijke Schoolcommissie, wel toestemming door B. en W. verleend. Deze gang van zaken ontlokt P. Oosterlee in zijn „Geschiedenis van het Christelijk Onderwijs“ de volgende ontboezeming (pag. 33): „Groen en De Moll beoogden hetzelfde doel, wilden dezelfde middelen ter bereiking er van aanwenden, en den een werd geweigerd, wat den ander werd toegestaan“.

De reden, zal vermoedelijk wel zijn, dat burgerlijke en ook kerkelijke autoriteiten geen scholen begeerden, die van een vrije associatie uitgingen, „omdat zulke inrichtingen te groote zelfstandigheid hadden“. Zoo zou ook verklaard zijn, waarom de Kerkeraad Groen niet gesteund had, veeleer had tegengewerkt, wat dezen over een „afwijking en verzaking van de beginselen“ deed klagen, „waarvoor het College zelf was opgekomen“.

Ook ruim honderd jaar geleden dus reeds een opvallend verschil tusschen leden der Afscheiden gemeente die zich expresse als zoodanig bij de autoriteiten meldden, hetgeen zelfs bij hun eerste aanvraag moeilijkheden schiep, terwijl de leden der Ned. Herv. Kerk zich door hun eigen Kerkeraad zagen tegengewerkt, béducht als deze was voor „zelfstandigheid“.

Op grond van de gereleveerde feiten staat het echter tevens vast, dat men vroeger niet spoedig van een te kort schieten der leden kon spreken, als het hun niet gelukte een school te stichten. Tegenwoordig staan de zaken anders. Nu is het louter een kwestie van nalatigheid.

Hoopt men nu inderdaad reformeërend te werken in een gemeente door den kerkeraad het werk voor de gemeente te laten doen? Hoe denkt men zich zulk een gemeente dan samengesteld? Zijn de leden dan zoo inactief, dat men hen zelfs niet kan brengen tot het nakomen van de beloften, die zij eens voor God en Zijn gemeente hebben afgelegd?

Zal de aanbevolen methode niet kerkverwoestend werken, doordat men gaat steunen op de „Kerk“? Wij gelooven een dergelijk motief nimmer te kunnen aanvaarden. Het veronderstelt een toestand in de kerk, dien men niet mag toelateren en dus stellig niet mag pogen te bestendigen.

En het motief der „bijzondere omstandigheden“?

In verband met het groote aantal van en de rijke verscheidenheid onder de Christelijke scholen in ons land kunnen deze omstandigheden zich waarschijnlijk alleen voordoen in nieuw ontgonnen gebieden, als bijvoorbeeld onze Noordoostpolder. In zulk een gebied kan men zich genoodzaakt zien met het oog op de toekomst een school te stichten, voordat daarvoor een genoegzaam aantal ouders op een bepaald moment te mobiliseeren is. Dat kan misschien. Maar de historie juist in den Noordoostpolder leert ons, dat met deze bijzondere omstandigheden iets geheel anders bedoeld wordt.

Onze predikant in dezen polder, Ds C. G. Bos, heeft in de Gereformeerde Kerkbode van Groningen van 1 Nov. '47 en 31 Jan. '48 daarover een en ander medegedeeld. Omdat er in den geheelen polder nog geen Christelijk onderwijs gegeven werd, was daar opgericht een Vereniging voor Christ. Nat. Onderwijs, waarin 5 Hervormden en 5 Gereformeerden het bestuur vormden. De grondslag was: Gods Woord en de Drie Form. v. Eenigheid.

Van de zijde van de Ned. Herv. Kerk is tegen dezen grondslag ernstig bezwaar gemaakt, omdat niet alle leden van de Ned. Herv. Kerk daarmee in konden stemmen. De Herv. kerkeraad duldde niet, dat de school een wig dreef tusschen de leden van de Herv. Kerk.

Ds Bos beschrijft nu de ontwikkeling van deze „schoolkwesitie“ als volgt:

„Dus moest de grondslag ruimer (natuurlijk volgens den Herv. Kerkeraad H. M.), anders zou er naast de Chr. Nat. School een kerkelijk Hervormde school worden gesticht“.

In Sept. j.l. wees de schoolvereniging echter met overgroot meerderheid van stemmen de voorgestelde verruiming van grondslag af, hoezeer ook samenwerking werd begeerd met allen die werkelijk den Bijbel aanvaarden als Gods onfeilbaar Woord. Maar daarmee was de zaak niet uit! De Hervormde Raad voor Kerk en School heeft hierop geconfereneerd met den Schoolraad. En het resultaat van velerlei besprekingen is geweest, dat men tenslotte met een gemeenschappelijk concept-grondslag is gekomen, dat eerst is aangeboden aan den Kerkeraad der Ned. Herv. Kerk en daar is aanvaard, terwijl het daarna is voorgelegd aan het bestuur van onze Chr. Nat. Schoolvereniging“.

Gezien de bezwaren, die er van de zijde van den Herv. Kerkeraad waren tegen den bestaanden grondslag, spreekt het vanzelf, dat tegen dit concept nu door de leden van de Vereniging, met name door Ds Bos, bezwaren zijn ingebracht. Het eindresultaat is geweest, dat dit concept toch is aanvaard, zoodat nu volgens Ds Bos, al heeft hij nog een bepaalde interpretatie — deze was terstond noodig! — in de notulen van een ledenvergadering weten vast te leggen, „de toekomst met groote zorg hier wordt tegemoet gezien. Hier spreekt geen klare geloofstaal, maar menschelijke wijsheid, die overlegt hoe men het verste komen kan“.

Het verdient nu onze aandacht, dat op een vergadering in September 1947 voor den aandrang tot grondslagverruiming nog niet geaccepteerd werd, en dat Ds Bos in de Kerkbode van Nov. van datzelfde jaar nog niets naders omtrent de boven beschreven activiteit van den Herv. Raad schijnt te weten, maar hierover eerst spreekt in een artikel van 31 Jan. '48. Derhalve is het zeer waarschijnlijk, dat bedoelde onderhandelingen met den Schoolraad zijn gevoerd omstreeks den tijd, waarin de conferentie in „Birkhoven“ werd gehouden, waarschijnlijk zelfs daarna.

Dat werpt een ontstellend licht op den term „bijzondere omstandigheden“ in de zesde conclusie. Terwijl pogingen werden aangewend om in den Noord-oostpolder Christelijk onderwijs aan de kinderen te bezorgen, eischte de Ned. Herv. Kerk via den Herv. Raad en met medewerking van den Schoolraad, dat de vastheid van den grondslag werd omtrent, opdat ook vrijzinnigen zouden kunnen medewerken. En weer stellen we de vraag, hoe men dan verwacht stand te kunnen houden tegen de infiltratie van onschriftuurlijke leeringen in onze Christelijke scholen.

Daarom lijkt ook de uitspraak aan het slot der conclusies, dat de coördinatie van het organisatieleven van het Christelijk onderwijs volstrekt noodzakelijk is, zeer betwistbaar. Bedoelt men met deze organisatie o.a. ook den Herv. Raad voor Kerk en School? Wil men dan de oogen sluiten voor de daden van dezen Raad? En zal men bij een dergelijke coördinatie ook één lijn trekken ten aanzien van het Barthianisme, in concreto aan de orde gesteld in de leden van de Partij van den Arbeid? Of worden straks misschien die leden van „de Groote“, die in deze aangelegenheid maar één oplossing mogelijk achten, n.l. onomwonden uit te spreken, dat leden van zulk een partij geen lid kunnen zijn van hun vereniging, genoopt heen te gaan, terwijl tegelijkertijd omtrent een door dezen eventueel te vormen nieuwe organisatie zou worden verklaard, dat deze door separatisme is ontstaan?

Schreef niet de heer Bothof in het „Correspondentieblad“ van 27 Nov. j.l. onder den titel „Saambinding, geen Separatie“ over een ingezonden artikel in „Belijden en Beleven“, waarin werd geattendeerd op het in Groningen opgerichte „Verbond van Voorstanders van de vrije Christelijke School“ (V.C.S.) in dien zin, dat het betreurd werd, dat zulk een ingezonden stuk werd opgenomen, omdat de inzender of met de bestaande organisaties onbekend was, of aan deze het vertrouwen opziede?

Uit hetgeen geciteerd werd blijkt echter, dat de inzender van „de Groote“ een uitspraak en niet het instellen van een commissie had verwacht inzake het lidmaatschap van Chr. onderwijzers van de P. v. d. A. We gelooven dan ook niet, dat de heer B. inzender recht doet door te verklaren: „Wat inzender wil, wordt door de bestaande organisaties op het terrein van ons christelijk onderwijs van harte nagestreefd“.

De heer B. wil „meerdere eenheid zoeken, biddend om de leiding van Gods Geest, opdat 't nationale karakter van ons christelijk onderwijs ook in zijn organisatievorm duidelijker naar voren komt“.

Accoord! Hij beginne met uit zijn eigen organisatie te weren allen, die niet leven naar den christelijken, en dus naar den nationalen grondslag er van. Hij bedenke tevens, wie er separatistie aanrichten: zij die trouw blijven aan den aanvaarden grondslag, of zij die daarmee de hand lichten?

De conclusies over staat en school laten we tenslotte zonder verdere bespreking volgen. Hoe verantwoordelijk werk het is omtrent deze verhouding conclusies te formuleren moge U duidelijk worden, als U let op de o.f. gevaarlijke uitdrukking in No. 7: „De overheid heeft..... recht van toezicht op het onderwijs“ en als U bedenkt, hoeveel vragen rijzen bij de uitspraak, dat het eventueel van overheidswege te verstrekken onderwijs „idealer behoort te voldoen aan den norm van Gods wet“. (No. 9).

CORRESPONDENTIE.

Het is ons plan volgende maand te disponeeren over het abonnementsgeld van 1 April—30 September 1948. Abonnees, die er de voorkeur aan geven het verschuldigde bedrag ad f 4.— per giro te voldoen, verzoeken wij vriendelijk dit te doen vóór 3 April a.s. op postrekening No. 406040 Bureau „De Reformatie“, met vermelding van den juiste naam volgens het adresbandje.

Abonnees, welke via den Boekhandel zijn geabonneerd, moeten niet aan ons, doch aan hun boekhandelaar betalen.

De Uitgevers.